

Η ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΜΕΝΙΔΗ

Παναγιώτης Μητροπέτρος

Λυκειάρχης Φιλόλογος και Νομικός

pan_mitropetros@yahoo.gr

Έλενα Π. Μητροπέτρου,

Αρχαιολόγος, Δρ. Γεωμυθολογίας Πανεπιστημίου Πατρών,

elenamitropetrou@gmail.com

Περίληψη: Με τον Παρμενίδη θεμελιώνεται η οντολογία και η γνωσιολογία. Ο Παρμενίδης έγραψε ένα φιλοσοφικό ποίημα, στο οποίο οι μεταγενέστεροι έδωσαν τον τίτλο «Περί φύσεως». Στο πρώτο μέρος του ποιήματος εκτίθεται ο κόσμος της πραγματικότητας, ο κόσμος του όντος. Στο δεύτερο μέρος εκτίθεται ο απατηλός κόσμος των αισθήσεων, ο κόσμος της ανθρώπινης δοξασίας.

Ο Παρμενίδης παρουσιάζει με γοητευτικό και αξιωματικό τρόπο τις δοξασίες των θνητών για τον σύμπαν, για τον αιθέρα, τα άστρα, τον ήλιο, την γη και την σελήνη, όχι όπως πράγματι είναι, αλλά όπως θα μπορούσαν να είναι στην καλύτερη δυνατή περίπτωση.

Επειδή θεωρεί ότι ο κόσμος του όντος είναι αγέννητος και ανώλεθρος, δεν ασχολείται καθόλου με θέματα κοσμογονίας, όπως κάνουν άλλοι Προσωκρατικοί, αλλά μόνο με θέματα κοσμολογίας. Είναι αξιοπερίεργο ότι δύο Έλληνες σοφοί, ο Παρμενίδης και ο Πλάτων εκθέτουν την κοσμολογία τους με την μορφή μιας ευλογοφανούς αφηγήσεως, ενός εικότος μύθου.

Λέξεις κλειδιά: Παρμενίδης, Κοσμολογία, Οντολογία, Γνωσιολογία, Προσωκρατικοί.

COSMOLOGY OF PARMENIDES

Abstract: In Ontology and gnosiology is founded by Parmenides. Parmenides has written a philosophical poem, to which later the title "On nature" has been given. In the first part of the poem the world of reality, the world of Being, is exposed. In the second part the illusory world of the senses and the world of human doctrine is exposed.

Parmenides presents the beliefs of mortals on the universe, the ether, the stars, the sun, the earth and the moon, not as they really are, but as they could be in the best case in a charming and indisputable manner.

Because he assumes that the world of Being has always been and will never cease to exist, he is not concerned with issues of cosmogony at all, as other Presocratics do, but only with

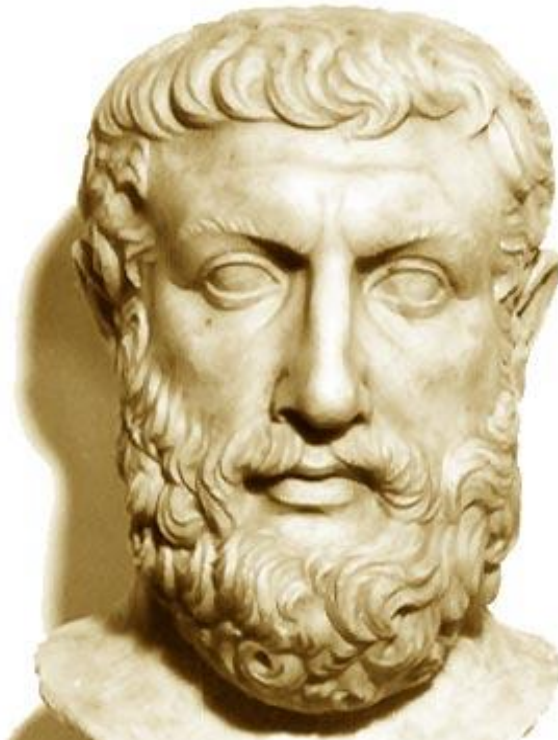

cosmological issues. It is peculiar that two Greek philosophers, Parmenides and Plato expose their cosmology in the form of a plausible legend, of a Myth Likelihood.

Keywords: Parmenides, Cosmology, Ontology, Gnosiology, Presocratics

Εισαγωγή

Ο Παρμενίδης είναι ένας ογκόλιθος του παγκόσμιου στοχασμού. Μετά τον Παρμενίδη ο κόσμος μας δεν είναι πλέον ο ίδιος. Είναι ο πρώτος στοχαστής, που διετύπωσε ένα ολοκληρωμένο σύστημα για τον κόσμο. Και είναι ο πρώτος, που έθεσε τις βάσεις της γνωσιολογίας. Ένα θεμελιώδες ερώτημά του ήταν: Οι αισθήσεις αποτυπώνουν την πραγματικότητα ή δημιουργούν αυταπάτες; Και εάν δεν αποτυπώνουν την πραγματικότητα, τότε πώς είναι δυνατόν να συλληφθή η πραγματικότητα; Μπορούμε εν εγρηγόρσει να συλλάβουμε την πραγματικότητα ή μήπως χρειάζεται κάποια ειδική διαδικασία; (Μητροπέτρος – Διαλεκτού, 2016, τόμος Β', 155).

Παρμενίδης ο Ελεάτης. Τέλος 6^{ου} έως μέσα 5^{ου} αι. π.Χ.

Η επαγγελματική ιδιότητα του Παρμενίδη

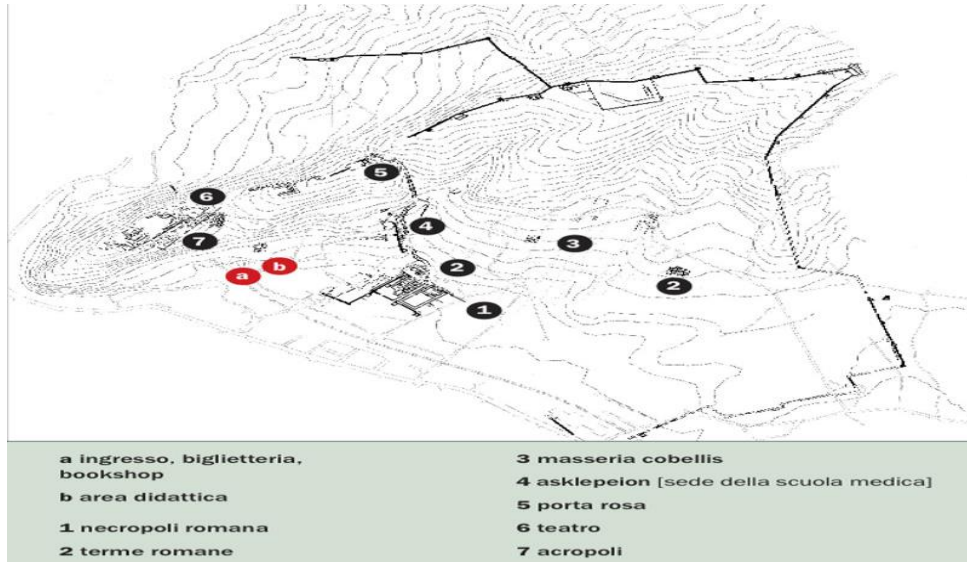
Η Ελέα ήταν αρχαία ελληνική αποικία κτισμένη στην περιοχή της Καμπανίας, 12 χιλιόμετρα περίπου νοτίως της Ποσειδωνίας. Ιδρύθηκε από Φωκαείς, οι οποίοι κατέφυγαν στην περιοχή κατά την διάρκεια της Περσικής κατοχής της Ιωνίας μεταξύ των ετών 538 και 535 π.Χ. Η πόλη είναι γνωστή για μια από τις σημαντικότερες φιλοσοφικές σχολές της αρχαιότητας, την Ελεατική Σχολή, με κυριότερους εκπροσώπους τον Παρμενίδη και τον Ζήνωνα.

Η Ακρόπολη της Ελέας. Διακρίνεται επί των αρχαίων ιχνών της ο μεσαιωνικός πύργος.

Λίγοι γνωρίζουν ότι ο Παρμενίδης ήταν «φώλαρχος» και «ουλιάδης». Στις ανασκαφές, που διεξήχθησαν στην Ελέα της Μεγάλης Ελλάδος ήλθαν στο φως τα όργανα και τα αντικείμενα της Ιατρικής Σχολής, που έδρευε εκεί και σχετίζεται με το θέμα μας. Συγκεκριμένα κοντά στην Porta Marina της Ελέας ανασκάφηκε ένα οικοδόμημα με μία υπόγεια στοά, στην οποία βρέθηκαν αγάλματα, προτομές, στλεγγίδες και χειρουργικά εργαλεία. Μαζί όμως με τα αντικείμενα αυτά ήλθαν στο φως και τέσσερις επιγραφές επάνω σε λίθινες ερμαϊκές στήλες του Ιου μ.Χ. αιώνας (Carratelli, 1963, 385 κ.ε. Illustrated London News, 31 Αυγούστου 1963, Ebner, 1961, 196-98. Ebner, 1962, 125-136. Ebner, 1966, 103-114).

Στην τέταρτη επιγραφή αναφέρεται ο Παρμενίδης και ως «φυσικός», δηλαδή ως διευθυντής κατά κάποιον τρόπο της εκεί ιατρικής σχολής.

Κάτοψη χώρου Ελέας: a = είσοδος, b = περιοχή διδασκαλίας, 1 = ρωμαϊκό νεκροταφείο, 2 = ρωμαϊκές θέρμες, 3 = Αγροτική Εταιρεία της μεσαιωνικής οικογένειας Cobellis, 4 = Ασκληπιείον (έδρα της Ιατρικής Σχολής), 5 = Ερυθρά Πύλη, 6 = Θέατρο, 7 = Ακρόπολη.

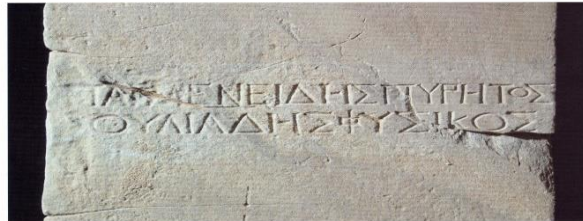
Στις βάσεις των τριών ερμαϊκών στηλών βρέθηκαν αντιστοίχως τρεις επιγραφές. Βρέθηκε και μία κεφαλή αγάλματος του Παρμενίδη καθώς και μία βάση ερμαϊκής στήλης με μία τέταρτη επιγραφή. Οι επιγραφές αυτές είναι κατά σειρά οι εξής:

- Οὔλις Εὐξείνου Ὑελήτης ἰατρός φώλαρχος ἔτει τοθ' (379)
- Οὔλις Ἀρίστωνος ἰατρός φώλαρχος ἔτει σπ' (280)
- Οὔλις Ἰερωνύμου ἰατρός φώλαρχος ἔτει υμς' (446)
- ΠΑΡΜΕΝΕΙΔΗΣ ΠΥΡΗΤΟΣ ΟΥΛΙΑΔΗΣ ΦΥΣΙΚΟΣ

Οι αριθμοί των ετών, που αναγράφονται στο τέλος της καθεμιάς εκ των τριών πρώτων επιγραφών, πιθανόν να σημαίνουν τα έτη που παρήλθαν από τον θάνατο του Παρμενίδη. Στην τελευταία επιγραφή δεν αναγράφεται κανένα έτος, διότι ο θάνατός του ελήφθη ως χρονολογική αφετηρία.

Σ. Ρ. - Αριστοτέλης, Επέταξ
di Parmenideide. Inscriptione
di B. - Αριστοτέλης, Επέταξ
di Parmenideide. Inscriptione
di Aristotele. Inscriptione

*Επιγραφές της ιατρικής σχολής της Ελέας.
Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η μεσαία.*

Η εγκοίμηση

Η εγκοίμηση, που εξασκείτο και στο Αμφιαράειον της Αττικής, στην Ελέα της Μεγάλης Ελλάδος και στο Χαρώνιον άντρον κοντά στις Τράλλεις της Μικράς Ασίας, δεν ήταν ένας απλός ύπνος, αλλά ένα είδος θεραπευτικής υπνώσεως υπό την καθοδήγηση κάποιου ιατρού. Ο ιατρός αυτός εκαλείτο φώλαρχος. Τέτοιος θα πρέπει να ήταν και ο Παρμενίδης. Οι φώλαρχοι άκουγαν προσεκτικά τα όνειρα και τα οράματα των ασθενών, αλλά περιέπιπταν και οι ίδιοι σε ανάλογες καταστάσεις αυτοϋπνώσεως, κατά την διάρκεια των οποίων έβλεπαν όνειρα ή είχαν οράματα (Στράβων, *Γεωγραφικά*, 14, 1, 44, 1 – 24) .

«Νοεῖν» και «εῖναι»

«...τό γάρ αὐτό νοεῖν ἐστίν τε καί εῖναι» (Παρμενίδης, Β 3, στ. 7).

[Διότι το ίδιο είναι το νοείν και το είναι].

Δηλαδή είναι το ίδιο πράγμα το *είναι* και το αντικείμενο της σκέψεώς μας. Η αξιωματική αυτή φράση του Παρμενίδη δεν αναφέρεται στην ταυτότητα της νοήσεως και της υπάρξεως, αλλά στην ταυτότητα του *είναι* και του αντικειμένου της νοήσεως, που κατά τον Παρμενίδη είναι μόνον το *είναι*.

Οι τρεις οδοί διζήσιος του Παρμενίδη

Η φράση “**όδοι διζήσιος**” (Παρμενίδης, Β 2, στ. 8) σημαίνει “μέθοδοι έρευνας”. Ο Παρμενίδης λοιπόν ξεκινά από μία μεθοδολογική εξήγηση. Υπάρχουν δύο μέθοδοι, που μπορεί να ακολουθήσει κανείς κατά την έρευνα της αλήθειας: η μία δυνατότητα είναι να προϋποθέτει ότι το *είναι* “έστιν” και η άλλη ότι το *είναι* “ούκ έστιν”. “Έστιν” ή “ούκ έστιν” είναι η μεθοδική αφετηρία του όλου οντολογικού επιχειρήματος του Παρμενίδη. Είναι από την μία η μέθοδος της πειθούς, που ακολουθεί την αλήθεια, και από την άλλη η άτοπη μέθοδος, που επιβάλλει την ανάγκη υπάρξεως του *μή όντος*. Αλλά θα ήταν αδύνατο να γνωρίζη κανείς το *μή όν* και επίσης δεν θα μπορούσε να το εκφράσει (Βέικος, 1998, 100-101). Η τρίτη οδός διζήσεως είναι ανάμεικτη και είναι η πιο απορριπτέα.

Οι δοξασίες των ανθρώπων για το σύμπαν

*«έν τῶι σοι παύω πιστόν λόγον ήδὲ νόημα
ἀμφίς ἀληθείης· δόξας δ' ἀπὸ τοῦδε βροτείας
μάνθανε κόσμον ἐμῶν ἐπέων ἀπατηλὸν ἀκούων»* (Παρμενίδης, Β 8).

«Εδώ για σένα παύω την αξιόπιστη έκθεση, τον στοχασμό για την αλήθεια. Μετά από αυτά συ μάθαινε τις γνώμες των ανθρώπων σύνθεση ακούοντας πλανερή δικών μου λόγων»].

Ο Παρμενίδης βάζει την θεά του να περιγράφη τον κόσμο της απάτης και της πλάνης, δηλαδή με άλλα λόγια τον αισθητό κόσμο. Μερικοί ερμηνευτές θεωρούν ότι τα λόγια της θεάς είναι απατηλά. Στην πραγματικότητα όμως συμβαίνει το ακριβώς αντίθετο. Και στην περίπτωση της περιγραφής της πλάνης των αισθήσεων, ο λόγος της θεάς είναι αληθής (Μητροπέτρος – Διαλεκτού, 2016, 215).

Η κοσμολογία του Παρμενίδη

Αιθήρ, αστερισμοί, ήλιος, σελήνη, ουρανός

«είση δ' αἰθερίαν τε φύσιν τά τ' ἐν αἰθέρι πάντα

*σήματα καὶ καθαρᾶς εὐαγέος ἡελίοιο
λαμπάδος ἔργ' αἰδηλα καὶ ὀππόθεν ἐξεγένοντο,
ἔργα τε κύκλωπος πύσῃ περίφοιτα σελήνης
καὶ φύσιν, εἰδήσεις δὲ καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχοντα
ἔνθεν [μὲν γὰρ] ἔφν τε καὶ ὥς μιν ἄγουσ(α) ἐπέδησεν Ἀνάγκη
πεῖρατ' ἔχειν ἄστρον» (Παρμενίδης, B 10).*

[Την φύση θα γνωρίσης του αιθέρα
και τους αστερισμούς εντός του αιθέρα, και τα έργα
της καθάριας λαμπάδας του λαμπρού ήλιου που αφανίζουν,
και πούθε γεννηθήκαν, και θα μάθης και τα γυρόστροφα έργα
της κυκλώματης σελήνης και την φύση. Θα γνωρίσης
τον περιβάλλοντα ουρανό, πούθε έγινε, πώς η Ανάγκη
οδηγώντας τον του επέβαλε τα όρια των άστρον να κρατάη]
(Παρμενίδης, B 10, στ. 1-7).

Στον Παρμενίδη δεν υπάρχει κοσμογονία, διότι αυτή αντιβαίνει στις ιδέες του περί του αιωνίου όντος. Επομένως πηγαίνουμε κατ' ευθείαν στην κοσμολογία του, την οποία ο Παρμενίδης παρουσιάζει ως μίαν ιδανική εξιστόρηση του απατηλού κόσμου των αισθήσεων. Στο σημείο αυτό δεν είναι δυνατόν να μη γίνει σύγκριση με την εξιστόρηση του Τιμαίου περί δημιουργίας του κόσμου στον ομώνυμο πλατωνικό διάλογο, όπου όλη η κοσμογονία και η κοσμολογία παρουσιάζεται ως ένας *εἰκῶς μῦθος* (Πλάτων, Τιμαίος, 29 d 2), ως μία δηλαδή εύλογη εξιστόρηση (Μητροπέτρος – Διαλεκτού, 2016, 223).

*«πῶς γαῖα καὶ ἥλιος ἠδὲ σελήνη
αἰθήρ τε ζυγὸς γάλα τ' οὐράνιον καὶ ὄλυμπος
ἔσχατος ἠδ' ἄστρον θερμὸν μένος ὠρμήθησαν
γίγνεσθαι» (Παρμενίδης, B 11).*

[Και πώς η γη και ο ήλιος και η σελήνη και ο όλων κοινός αιθέρας, και ο γαλαξίας και ο Όλυμπος ο πιο ψηλός, και των αστεριών το θερμό μένος να υπάρξουν ορμήθηκαν].

Ενδεχομένως η σειρά των ουρανίων σωμάτων δείχνει ταυτοχρόνως και τις αποστάσεις τους από την γη. Στο κέντρο βρίσκεται η γη. Πέριξ αυτής κινούνται κατά σειρά ο ήλιος, η σελήνη, ο αιθέρας, ο γαλαξίας, ο έσχατος όλυμπος και τα θερμά άστρα. Είναι παράξενο το γεγονός ότι ο Παρμενίδης δεν κάνει μνεία των πλανητών. Εκτός εάν τους συμπεριλαμβάνη στα θερμά άστρα.

Η σφαιρικότητα της Γης

«Πρῶτος δέ οὗτος τήν γῆν ἀπέφαινε σφαιροειδῆ» (Παρμενίδης, Β 1, στ. 7 – 8).

[Πρώτος αυτός (δηλ. ο Παρμενίδης) αποφάνθηκε ότι η γη είναι σφαιροειδής].

Για το σφαιρικό σχήμα της γης δεν πρέπει να λησμονήσουμε αυτά που αναφέρει ο Πλάτων διά στόματος Σωκράτους στον διάλογο «Φαίδων»:

«Λέγεται τοίνυν, ἔφη, ὃ ἑταῖρε, πρῶτον μὲν εἶναι τοιαύτη ἡ γῆ αὐτῆ ἰδεῖν εἴ τις ἄνωθεν θεῶτο, ὥσπερ αἱ δωδεκάσκυτοι σφαῖραι, ποικίλη...».

(Πλάτων, Φαίδων, 110 b 5-7).

[Λέγεται λοιπόν, είπε, φίλε μου, κατά πρώτον ότι η γη αυτή είναι τέτοιου είδους, εάν την έβλεπε κάποιος από ψηλά, όπως ακριβώς είναι οι σφαίρες οι φτιαγμένες από δώδεκα κομμάτια δέρματος, πολύχρωμη...].

Η περιγραφή του σφαιρικού σχήματος της γης από τον Σωκράτη στον Σιμμία και τους άλλους μαθητές του, λίγες ώρες πριν από την πόση του κωνείου, είναι ασφαλώς ιδέα του Πλάτωνος. Αλλά και ο Πλάτων την ιδέα αυτή την έχει κληρονομήσει από προγενεστέρους του. Κατά πάσα πιθανότητα τις γνώσεις αυτές τις διδάχθηκε, κατά τα ταξίδια του στην Μεγάλη Ελλάδα. Και ο πρώτος, που κατά την γνώμη μας διατύπωσε την ιδέα περί σφαιρικότητας της γης, ήταν ο Παρμενίδης, του οποίου η καταγωγή ήταν από την Φώκεια και ασφαλώς κάτι θα είχε πληροφορηθή από τα συνεχή ταξίδια των Φωκαέων συμπατριωτών του εκτός Μεσογείου στον βόρειο Ατλαντικό, κατά μήκος των ακτών της Ευρώπης. Ένα τέτοιας κατευθύνσεως και εμβέλειας ταξίδι, κατά τον τέταρτο βεβαίως αιώνα, ήταν και του Φωκαέως Πυθέα του Μασσαλιώτη, που είχε φθάσει ασφαλώς σε μεγάλο βόρειο πλάτος στον βόρειο Ατλαντικό ωκεανό και είχε παρατηρήσει ότι εκεί ο ήλιος έδυε για λίγη ώρα μόνον και ύστερα ανέτελλε και πάλι. Έτσι τουλάχιστον παραδίδει για τον Πυθέα ο περίφημος αστρονόμος του 1^{ου} αιώνα π.Χ. Γεμίνος ο Ρόδιος (Γεμίνος Ρόδιος, *Εἰσαγωγή εἰς τὰ φαινόμενα*, 6, 9, 1-8).

Το ετερόφωτον της σελήνης

«νυκτιφαῆς περὶ γαῖαν ἀλώμενον ἀλλότριον φῶς» (Παρμενίδης, Β 14)

[Νυκτόφεγγο, γύρω απ' την γη περιπλανώμενο ξένο φως].

«αἰεὶ παπταίνουσα πρὸς ἀγῆς ἡελίοιο» (Παρμενίδης, Β 15).

[Πάντα ατενίζοντας με προσοχή και δέος του ήλιου τις ακτίνες].

Είναι η πρώτη φορά στην ιστορία του ανθρώπου, που κάποιος κατενόησε την φύση της σελήνης και συνειδητοποίησε ότι το φως της δεν είναι δικό της, αλλά αλλότριο, δηλαδή ξένο. Με άλλα λόγια ο Παρμενίδης είναι ο πρώτος στον κόσμο, που αντιλήφθηκε ότι η σελήνη δεν είναι αυτόφωτη, αλλά ετερόφωτη. Θεωρεί ότι η σελήνη στρέφει το πρόσωπό της πάντοτε προς τις ακτίνες του ήλιου.

Οι πλανήτες

«Παρμενίδης πρῶτον μὲν τάττει τὸν Ἐῶιον, τὸν αὐτὸν δὲ νομιζόμενον ὑπ' αὐτοῦ καὶ Ἔσπερον, ἐν τῷ αἰθέρι· μεθ' ὃν τὸν ἥλιον, ὑφ' ᾧ τοὺς ἐν τῷ πυρώδει ἀστέρας, ὅπερ οὐρανὸν καλεῖ» (Παρμενίδης, Α 40α και Αέτιος, De placitis reliquiae, 345, 14-18).

[Ο Παρμενίδης θεωρεί πρώτο πλανήτη τον Αυγερινό, που τον θεωρεί ίδιο με τον Αποσπερίτη, ο οποίος βρίσκεται στον αιθέρα. Μετά από αυτόν θεωρεί τον ήλιο, και κάτω από αυτόν τα άστρα στον πύρινο χώρο, τον οποίο ακριβώς αποκαλεί ουρανό].

Τα ελληνικά ονόματα των πλανητών

Τα ελληνικά ονόματα των Πλανητών, πριν και μετά τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη:

Στίλβων	και μεταγενέστερα	Ερμής
Φωσφόρος	και μεταγενέστερα	Αφροδίτη
Πυρόεις	και μεταγενέστερα	Άρης
Φαέθων	και μεταγενέστερα	Ζεὺς
Φαίνων	και μεταγενέστερα	Κρόνος

Σημείωση: Μέχρι τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη εχρησιμοποιούντο τα πρώτα ονόματα. Στην «Επινομίδα» (*Επινομίς*, 986 a 8 – 987 d 2), κατά πάσα πιθανότητα έργο του Φιλίππου Οπουντίου, μαθητή του Πλάτωνα και στο έργο «Περί κόσμου» του Αριστοτέλη (*Περί κόσμου*, 392 a 23 – 31), εμφανίζονται για πρώτη φορά τα δεύτερα ονόματα. Περισσότερα για τα ονόματα των πλανητών αντλούμε από το έργο του Ερατοσθένη (*Καταστερισμοί*, 2, 43, 4 – 16)

Οι ουράνιες στεφάνες

«αἱ γὰρ στεινότεραι πλῆντο πυρὸς ἀκρήτιοι,
αἱ δ' ἐπὶ ταῖς νυκτός, μετὰ δὲ φλογὸς ἴεται αἴσα·
ἐν δὲ μέσῳ τούτων δαίμων ἢ πάντα κυβερνᾷ·

πάντα γὰρ <ἦ> στυγεροῖο τόκου καὶ μίξιος ἄρχει
πέμπουσ' ἄρσενι θῆλυ μιγῆν τό τ' ἐναντίον αὐτίς
ἄρσεν θηλυτέρωι» (Παρμενίδης, Β 12).

[Διότι οι πιο στενές (στεφάνες) είναι γεμάτες αμιγή φωτιά,
οι άλλες οι επόμενες με νύκτα, κι ανάμεσα ξεχύνεται
μερίδιο φλόγας. Καταμεσίσ είναι η θεά, που κυβερνά
τα πάντα. Κι άρχει παντού, στην γέννα την επώδυνη,
στο σμίξιμο, το θηλυκό να ζευγαρώση στέλνοντας
στο αρσενικό, κι αντίστροφα το αρσενικό στο θήλυ].

Δηλαδή οι στενότερες στεφάνες ή με άλλα λόγια οι στενότεροι ουράνιοι δακτύλιοι
είναι γεμάτοι με αμιγές πυρ. Και οι επόμενοι δακτύλιοι είναι γεμάτοι με σκοτάδι, αλλά
ανάμεσά τους υπάρχουν σημεία φλόγας. Και στο μέσο των δακτυλίων είναι η θεά, που
κυβερνά τα πάντα. Ίσως αυτή η θεά είναι η Δίκη ή η Ανάγκη.

Γράφει ο Αέτιος ο δοξογράφος:

«Παρμενίδης στεφάνας εἶναι περιπεπλεγμένας, ἐπαλλήλους, τὴν μὲν ἐκ τοῦ ἀραιοῦ,
τὴν δὲ ἐκ τοῦ πυκνοῦ· μικτὰς δὲ ἄλλας ἐκ φωτὸς καὶ σκοτὸς μεταξὺ τούτων. καὶ τὸ περιέχον
δὲ πάσας τείχους δίκην στερεὸν ὑπάρχειν, ὑφ' ὧ πυρώδης στεφάνη, καὶ τὸ μεσαίτατον πασῶν
στερεόν, περὶ ὃ πάλιν πυρώδης [sc. στεφάνη]. τῶν δὲ συμμιγῶν τὴν μεσαιτάτην ἀπάσαις
<ἀρχὴν> τε καὶ <αἰτίαν> κινήσεως καὶ γενέσεως ὑπάρχειν, ἦντινα καὶ δαίμονα κυβερνήτιν
καὶ κληιδούχον ἐπονομάζει Δίκην τε καὶ Ἀνάγκην» (Αέτιος, De placitis reliquiae, 335, 4 –
336, 3).

[Ο Παρμενίδης ισχυριζόταν ότι υπάρχουν στεφάνες περιπλεγμένες η μία επάνω στην άλλη, εκ
των οποίων η μία συνίσταται από αραιά ουσία και η άλλη από πυκνή, και μεταξύ τους άλλες
μικτές στεφάνες από φως και σκοτάδι. Και αυτό, που τις περιέχει όλες, είναι στέρεο σαν
τείχος. Και κάτω από αυτό μία πύρινη στεφάνη. Και το κεντρικότερο σημείο όλων των
στεφανών, γύρω από το οποίο περιστρέφονται οι άλλες, είναι πύρινο. Η πιο μεσαία στεφάνη
από τις μικτές στεφάνες είναι το πρωταρχικό αίτιο της κινήσεως και της γενέσεως όλων των
άλλων στεφανών. Αυτήν την μεσαία στεφάνη την ονομάζει ο Παρμενίδης θεά Κυβερνήτρα
και Κλειδούχο και Δίκη και Ανάγκη].

Ο Paul Tannery (Tannery, 1930: 239 κ.έ.) δέχεται ότι η θεωρία των παρμενίδειων
στεφανών θυμίζει την θεωρία του Αναξιμάνδρου για τους τροχούς των ουρανίων σωμάτων.

Ο W.K.C. Guthrie (Guthrie, 2003: vol. II, 62-63) γράφει ότι: Το απόσπασμα 12
επιβεβαιώνει τον Αέτιο στον βαθμό, που στο σύστημα του Παρμενίδη κάποια πράγματα είναι
από καθαρό πυρ, άλλα πράγματα από πυρ και σκότος ανάμεικτα και επίσης μία υπέρτατη
θεά, η οποία σε μία παλαιά ιωνική φράση “κυβερνά τα πάντα”, κατέχει μία κεντρική θέση. Η
θεά αυτή είναι η Ανάγκη, η οποία στο απόσπασμα 10 καθορίζει τα όρια των άστρων.

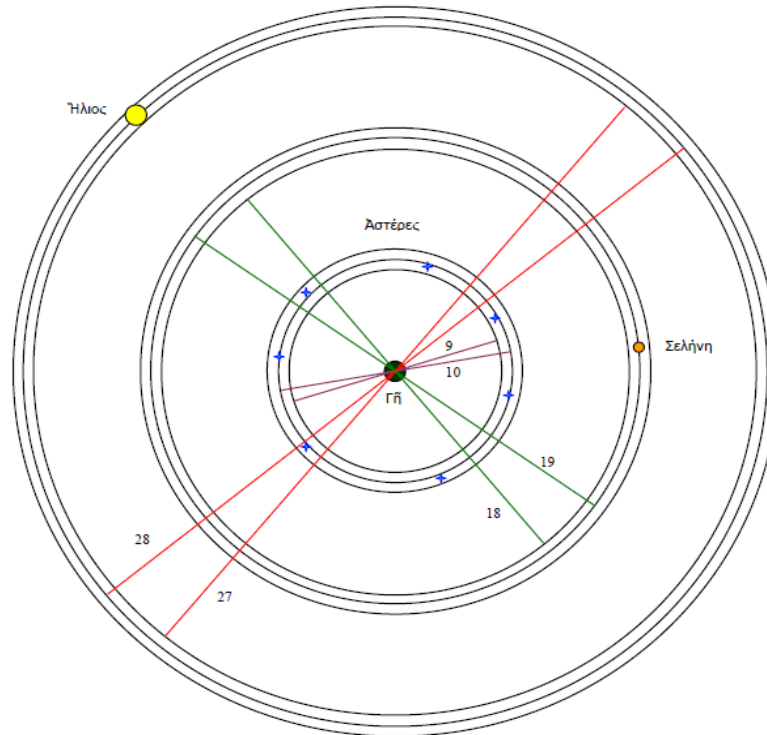

Σε αυτόν τον κοσμικό ρόλο εμφανίζεται έναν αιώνα αργότερα στον μύθο του Ηρός στην Πολιτεία του Πλάτωνος, όπου πρέπει να την φαντασθούμε ότι κάθεται στο κέντρο του σύμπαντος και ότι ο έλεγχός της επί των κινήσεων των ουρανίων σωμάτων συμβολίζεται από το αδράχτι της, που το στριφογυρνά στα γόνατά της. Οι οκτώ σφόνδυλοι αυτού του αδραχτιού αντιπροσωπεύουν την τροχιά των απλανών, καθώς και τις τροχιές του ηλίου, της σελήνης και των πέντε πλανητών. Ποικίλλουν σε χρώμα και λαμπρότητα και έτσι δείχνουν μία γενική ομοιότητα με τις στεφάνες του Παρμενίδη, που είναι ή μία μέσα στην άλλη και μερικές είναι πύρινες, μερικές σκοτεινές και μερικές ανάμεικτες.

Εκείνο, που τονίζει ο John Burnet, είναι ότι οι **στεφάνες** του Παρμενίδη δεν είναι σφαίρες. Είναι απλώς ομόκεντροι δακτύλιοι, χωρίς διαστήματα ανάμεσά τους:

«Το πρώτο πράγμα, που πρέπει να σημειώσουμε, είναι ότι οι στεφάνες, για τις οποίες κάνει λόγο ο Παρμενίδης, δεν είναι ασφαλώς σφαίρες, όπως έχει συχνά υποτεθή. Η γλώσσα, που έχει χρησιμοποιήσει, δεν υπονοεί ούτε ότι η εξωτερική στεφάνη, που είναι “στέρεη σαν τείχος”, είναι σφαιρική. Η εικόνα που παρουσιάζεται σε εμάς είναι μάλλον εκείνη ενός αριθμού ομοκέντρων δακτυλίων, όπως εκείνων του Αναξιμάνδρου. Η μεγάλη διαφορά είναι ότι σύμφωνα με τον Αέτιο οι περιγραφόμενοι από τον Παρμενίδη δακτύλιοι ήταν στενά συνδεδεμένοι μεταξύ τους χωρίς διαστήματα ανάμεσά τους. Ήταν πράγματι σαν ένα πλέγμα ή συμπύλημα κυλίνδρων, ο ένας εντός του άλλου. Αυτή η τελευταία σύγκριση χρησιμοποιείται και από τον Πλάτωνα στην περιγραφή του κόσμου, που έχει παρενθέσει στον περίφημο μύθο του Ηρός του Αρμενίου» (Burnet, 1892: 201-202).

Ο Παρμενίδης θεωρεί ότι το περιέχον, δηλαδή τα απώτατα όρια του κόσμου, είναι στερεό σαν τείχος. Πέραν αυτού δεν υπάρχει απολύτως τίποτε. Δεν υπάρχει κενό, διότι το κενό είναι «μή ὄν» και ως «μή ὄν» είναι ανύπαρκτο. Κάτω ακριβώς από την εξωτερική επιφάνεια της σφαίρας του κόσμου υπάρχει ένας πύρινος δακτύλιος. Δεν είμαστε βέβαιοι εάν με τα λόγια αυτά ο Παρμενίδης εννοεί τον γαλαξία, που ίσως με το διαγραφόμενο στον νυκτερινό ουρανό σχήμα του έδωσε και την έμπνευση περί πυρίνων δακτυλίων (Μητροπέτρος – Διαλεκτού, 2016, τόμος Β', 237).

**Οι τορροειδείς ουράνιοι τροχοί του Αναξιμάνδρου: α) των αστέρων, β) της Σελήνης, γ) του Ηλίου
(Μητροπέτρος – Διαλεκτού, 2015, 535).**

Τα κανονικά αδράχτια έχουν ένα σφονδύλι. Η Άτρακτος της Ανάγκης έχει οκτώ σφονδύλους, τον έναν εντός του άλλου, κατά τον μύθο του Ηρός (Πλάτων, Πολιτεία, 614 b κ.ε.)

Συμπέρασμα

Η περιγραφή του αισθητού κόσμου από τον Παρμενίδη, όπως και αντίστοιχη περιγραφή του από τον Πλάτωνα στον *Τίμαιο*, είναι απλές εικόνες της πραγματικότητας και όχι η ίδια η πραγματικότητα, η οποία για τον Παρμενίδη είναι απλώς «τό ὄν» και για τον Πλάτωνα είναι «ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν». Δηλαδή και για τους δύο φιλοσόφους η φυσική επιστήμη δεν είναι πραγματική επιστήμη, αλλά στην καλύτερη περίπτωση είναι ένας «εἰκῶς μῦθος», μία ευλογοφανής αφήγηση περί κόσμου, όπως θεωρεί ο θεωρεί ο Πλάτων, ή μία απλή ψευδαίσθηση, όπως ισχυρίζεται ο Παρμενίδης.

Το παράξενο είναι ότι και ο Παρμενίδης και ο Πλάτων κατέχουν τις πιο προχωρημένες πληροφορίες της εποχής τους για τον φυσικό κόσμο και παρ' όλα αυτά πιστεύουν ακράδαντα ότι όλες αυτές οι γνώσεις τους, που ξεπερνούν τις γνώσεις των συγχρόνων τους, είναι απλώς μύθοι και ψευδαισθήσεις!

Βιβλιογραφία

- Αέτιος, *De placitis reliquiae*, ed. H. Diels, *Doxographi Graeci*. Reimer, Berlin 1879 (repr. De Gruyter, 1965).
- Αριστοτέλης, *Περί κόσμου*, *De mundo*, ed. W.L. Lorimer, *Aristotelis qui fertur libellus de mundo*. Paris: Les Belles Lettres, 1933.
- Γεμίνος Ρόδιος, *Εισαγωγή εις τά φαινόμενα* *Elementa astronomiae*, ed. G. Aujac, *Géminos. Introduction aux phénomènes*. Paris: Les Belles Lettres, 1975.
- Ερατοσθένης, *Καταστερισμοί*, *Catasterismi*, ed. A. Olivieri, [*Mythographi Graeci* 3.1. Leipzig: Teubner, 1897].
- Παρμενίδης, *Περί Φύσεως*, *Testimonia and Fragmenta*, ed. H. Diels and W. Kranz, *Die Fragmente der Vorsokratiker*, vol. 1, 6th edn. Weidmann, Berlin 1951 (repr. Dublin/Zurich 1966).
- Πλάτων, *Τίμαιος*, *Timaeus*, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 4. Clarendon Press, Oxford 1902 (repr. 1968).
- Πλάτων, *Φαίδων*, *Phaedo*, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 1. Clarendon Press, Oxford 1900 (repr. 1967).
- Πλάτων, *Πολιτεία*, *Respublica*, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 4. Clarendon Press, Oxford 1902 (repr. 1968).
- Πλάτων, *Επινομίς* *Epinomis* [Dub.] (fort. auctore Philippo Opuntio), ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 5. Oxford: Clarendon Press, 1907 (repr. 1967).
- Βέικος Θεόφιλος, *Οι Προσωκρατικοί*, Αθήνα 1998.
- Burnet John, *Early Greek Philosophy*, London and Edinburgh 1892, London 1930, New York 1957.
- Carratelli Giovanni Pugliese, “ΦΩΛΑΡΧΟΣ”, *La Parola del Passato* **18**, Heft 92 (1963), 385 κ.ε.
- Ebner P., “Scuole di Medicina a Velia e a Salerno” στο: *Apollo* **2** (1962), pp. 125-136.
- Ebner P., “A Velia anche una scuola di medicina” στο: *Rassegna Storica Salernitana (RSS)*, 1961, pp. 196-98.
- Ebner P., “Parmenide medico Oulades”, στο: *Giornale di Metafisica*, 1966, 21, pp. 103-114).
- Gurthie W.K.C., *A History of Greek Philosophy*, Cambridge University Press, 2003.
- Illustrated London News, 31 Αυγούστου 1963.
- Μητροπέτρος Παναγιώτης – Διαλεκτού Δέσποινα, *Προσεγγίσεις στους Προσωκρατικούς*, Α΄τόμος, Πειραιεύς 2015.
- Μητροπέτρος Παναγιώτης – Διαλεκτού Δέσποινα, *Προσεγγίσεις στους Προσωκρατικούς*, Β΄τόμος, Πειραιεύς 2016.
- Tannery Paul, *Pour l' Histoire de la Science Hellene*, Paris 1930.